# HODNOCENÍ GEOGRAFICKÝCH VIZUÁLIÍ ŽÁKY ZÁKLADNÍCH ŠKOL: PILOTNÍ STUDIE

Petr Trahorsch, Jan D. Bláha, Silvie R. Kučerová, Petr Knecht, Tomáš Janko

**Klíčová slova:** vizuálie, rozhovor, materiální didaktický prostředek, didaktika geografie, žáci

Příspěvek je empiricko-výzkumnou studií zabývající se hodnocením vizuálií v učebnicích zeměpisu žáky základních škol. Cílem příspěvku je identifikovat

charakteristiky vizuálií, které žáci 2. stupně ZŠ preferují a používají při vytváření geografických znalostí. Dalším cílem příspěvku je interpretovat hodnocení vizuálií žáky – tj. zda rozlišují mezi jejich estetickou funkcí a použitelností v rámci vzdělávacího procesu.

Vizuálie jsou předměty a jejich zobrazení a znázornění, které člověk vnímá zrakem (Spousta, 2007). Jejich význam ve výuce zeměpisu roste (Janko, 2012). Souvisí to především s rostoucím množstvím informací, které je nutné žákovi předat v přehledné a názorné formě. Právě vizuálie mohou usnadnit pochopení složitých a komplexních jevů a procesů nebo mohou přispět k efektivnějšímu osvojení učiva (Ysar & Seremet, 2007). Při jejich nevhodné koncepci mohou být ale také příčinou vzniku miskoncepcí (Holliday, 1990). Ačkoliv je vizuální informace velmi významnou strukturní složkou učebnic kteréhokoliv předmětu (Průcha, 1998), v zeměpisu má zásadní význam. Někteří autoři (např. Behnke, 2014) dokonce označují geografii, resp. zeměpis jako vizuální vědní obor. Souvisí to s tendencí geografie zkoumat vztahy v prostoru a uchopovat jevy komplexně s důrazem na vztahy a vazby mezi jednotlivými složkami systémů, což se neobejde bez většího množství vizuálií v učebnicích tohoto předmětu.

Cílem výzkumu bylo zjistit, jaké typy a charakteristiky vizuálií napomáhají při utváření geografických znalostí. Na základě předchozích analýz učebnic zeměpisu pro 2. stupeň ZŠ (např. Janko, 2012) byly jako podklad pro polostrukturované rozhovory (Gavora, 2006) s 22 žáky 2. stupně ZŠ vybrány všechny typy vizuálií z hlediska jejich obsahu. Rozhovor byl zaměřen na postoje, třídění a práci s vizuáliemi při řešení zadané geografické úlohy. Rozhovory byly nahrány na audio nosič, doslovně transkribovány a kvalitativně analyzovány pomocí programu Atlas.ti s užitím otevřeného kódování (Hendl, 2012).

Z výsledků vyplývá, že žáci ZŠ při utváření geografických znalostí preferují hlavně fotografie, především ty působící na jejich afektivní stránku osobnosti (viz též Janko, 2012). Grafy nejsou vnímány pozitivně, pravděpodobně proto, že se vyznačují vysokým stupněm abstraktnosti. U některých žáků se projevilo propojení estetické a užitné funkce vizuálií. Ty, které se žákům líbí, považují za užitečné a naopak. Při řešení úlohy dělá žákům problém kombinovat informace z více vizuálních zdrojů najednou. Příspěvek je součástí rozsáhlejšího projektu, v rámci něhož proběhne další testování vizuálií.

**Bibliografie**


Behnke, Y. (2014). Visual qualities of future geography textbooks. *European Journal of Geography*, 5(4), 56–66.

Gavora, P. (2006). *Sprievodca metodológiou kvalitatívneho výskumu.* Bratislava: Regent.

Hendl, J. (2012). *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace.* Praha: Portál.

Holliday, W. G. (1990). Textbook ilustrations. *The Science Teacher*, 57(9), 27–29.

Janko, T. (2012). *Nonverbální prvky v učebnicích zeměpisu jako nástroj didaktické transformace.* Brno: Masarykova univerzita.

Průcha, J. (1998). *Učebnice: teorie a analýzy edukačního média.* Brno: Paido.

Spousta, V. (2007). *Vizualizace: gnostický a komunikační prostředek edukologických fenoménů.* Brno: Masarykova univerzita.

Ysar, O. & Seremet, M. (2007). A Comparative Analysis Regarding Pictures Included in Secondary School Geography Textbooks Taught in Turkey. *International Research in Geographical and Environmental Education*, 16(2), 157–187.